

The focus is on the aspects of the application of new equipment and information technologies that allow to create electronic information databases, provide information on the book market in machine-readable and electronic forms, more fully and efficiently provide this information to consumers.

Keywords: book trade bibliography; publishing bibliography; bibliography theory; history of book trade bibliography; book catalogs; foreign bibliography

References

1. Simon K. R. (1963). *Istoriya inostrannoj bibliografii*. Moskva.
2. Vovchenko I. (1992). *Inostrannaya bibliografiya*. Harkov: HGIK.
3. Gruzinova L. B. (1997). *Inostrannaya bibliografiya*. Moskva: Mir knigi.
4. Mihajlova N. I. (2005). Informacionnoe obespechenie knizhnogo rynku: napravlenie modernizacii. *Bibliografiya*, 1, pp. 3—9.
5. Shvecova-Vodka G. M. (2011). *Vstup do bibliografosnavstva*. 3-tye vid., vipr. ta dopov. Rivne.

Надійшла до редакції 22 січня 2021 року

УДК 655.4:655.3.066.11/.12](477)"2019/2020"]:311.21(045))

DOI: 10.36273/2076-9555.2021.1(294).10-21

Світлана Буряк,

завідувач відділу статистичного моніторингу та аналізу друку

Книжкової палати України,

e-mail: stat@ukrbook.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5767-2284>

Книговидавнича діяльність сучасної України: стан, тенденції та перспективи розвитку

В аналітичному огляді досліджено сучасні тенденції випуску книг і брошур в Україні, подано загальну характеристику книговидання у 2019—2020 рр. (станом на 01.01.2021). Визначено кількісні та якісні показники українського книговидання у 2020 р. за асортиментом видавничої продукції, її мовною та територіальною ознаками. Наведено статистичні дані щодо випуску книг і брошур провідними вітчизняними видавництвами різної форми власності, в тому числі сфери управління Держкомтелерадіо. Аналітичний огляд проведено на основі статистичних даних, опублікованих у статистичному збірнику "Друк України (2019)", та зведеного статистичного звіту про випуск в Україні неперіодичних видань 2019 р.

Ключові слова: статистичний облік; видавнича продукція; кількісні показники; аналіз випуску видань; видавництва; видавнича діяльність; книговидання; статистичні дані

Постановка проблеми. У нинішніх умовах розвитку суспільства важливу роль відіграє книга, що є основним джерелом накопичення знань, забезпечення духовних та інформаційних потреб людства, збереження його історичної й культурної пам'яті. Багатоаспектний аналіз показників випуску вітчизняної друкованої продукції дасть змогу дослідити тенденції розвитку книговидання в Україні та порівняти його динаміку за 2019—2020 рр. (станом на 01.01).

Аналіз попередніх досліджень і публікацій. З метою інформування суспільства про аспекти розвитку вітчизняної видавничої сфери в науково-практичному журналі "Вісник Книжкової палати" систематично публікуються статистичні дані щодо випуску друкованих видань [1], що також розміщені на сайті Книжкової палати України в рубриці "Друк України" [2]. Основні показники, що характеризують вітчизняну видавничу діяльність також наведено у статистичному збірнику "Друк України", котрий випускається щороку [3]. Питання розвитку книгознавства, книжкової справи, книги та бібліографії розглянуто у працях М. Сенченка [4], О. Афоніна, М. Тимошика.

Одним із провідних інтернет-ресурсів, що пропонує аналітику українського та світового книговидання, огляди книжкового ринку, висвітлює іноземний досвід у цій галузі, є культурно-видавничий проєкт "Читомо".

Метою дослідження є аналіз адміністративних даних випуску видавничої продукції суб'єктами видавничої діяльності у 2019—2020 рр. (станом на 01.01.) за асортиментом, накладом, тематикою, цільовим призначенням, мовною ознакою, що різноаспектно характеризують динаміку вітчизняного книговидання за окреслений період. Це дає можливість проаналізувати та порівняти статистичні дані про випуск книг і брошур в Україні та забезпечити галузь і суспільство відомостями, що характеризують явища й процеси, котрі відбуваються у книговидавничій сфері.

Інформаційною базою дослідження слугували статистичні матеріали, звіти про випуск неперіодичних видань у 1991—2019 рр., статистичний збірник "Друк України (2019)".

Виклад основного матеріалу дослідження. У 2020 р. (станом на 01.01.2021) у Книжкову палату України надійшло й зареєстровано 13 858 назв книг і брошур загальним тиражем 20 209,0 тис. пр., що у порівнянні з даними 2019 р. становить: за назвами — 69,2%, за тиражами — 40,2%. З цієї кількості надрукованих 2020 р. надійшло 9784 друк. од. тиражем 17 930,3 тис. пр. (70,6% загальної кількості назв і 88,7% загального тиражу), видань минулих років (від 2004 до 2019 рр.) — 4074 друк. од. (29,4%) тиражем 2278,7 тис. пр. (11,3%). За резуль-

татами 2020 р. (станом на 01.01.2021), на одного жителя в Україні припадає 0,48 книги.

Вагоме значення для оцінювання стану книжкової галузі має аналіз співвідношення нових видань і перевидань у сукупному видавничому репертуарі країни. Як свідчать дані табл. 1, кількість випущених назв нових видань порівняно з минулим роком знизилася на 5926 друк. од. (31,1%) і становить 94,9% загальної кількості випущених книг і брошур, тиражі зменшилися на 28 849,0 тис. пр. (61,4%) і становлять 89,6% загальної кількості назв. Перевидань менше на 236 друк. од. (25,1%), тобто 5,1% загальної кількості назв, тиражі зменшилися на 1227,4 тис. пр. (36,8%) і становлять 10,4% загального тиражу; серійних видань

випущено менше на 1006 друк. од. (29%), або 17,8% загальної кількості назв, тиражі скоротилися на 3659,3 тис. пр. (52,3%) і становлять 16,5% загального тиражу; перекладних видань видруковано менше на 861 друк. од. (26,7%) — 17,1% загальної кількості назв, тиражі зменшилися на 2762,1 тис. пр. (43%) — 18,1% загального тиражу.

Авторефератів дисертацій видано 3080 друк. од. тиражем 319,1 тис. пр. Їх випуск за кількістю назв зменшився на 2240 друк. од., або на 42,1%, тиражі — на 230,7 тис. пр., або на 42%. Загальні дані про випуск неперіодичних видань та дані про випуск книг і брошур у роки незалежності (1991—2020 станом на 01.01.2021) наведено в табл. 1, 2 і діагр. 1, 2.

Таблиця 1

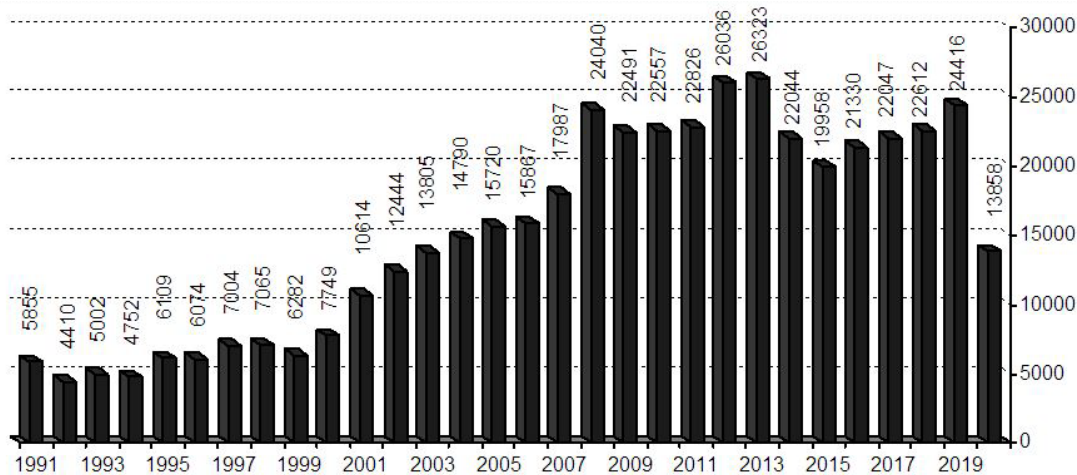
Загальні дані про випуск неперіодичних видань

Види видань	2019		2020			
	Кількість видань, друк. од.	Тираж, тис. пр.	Кількість видань, друк. од.	% відношення до 2019 р.	Тираж, тис. пр.	% відношення до 2019 р.
Книги та брошури, у тому числі:	20 020	50 285,4	13 858	69,2	20 209,0	40,2
Нові видання	19 081	46 949,0	13 155	68,9	18 100,0	38,6
Перевидання	939	3 336,4	703	74,9	2 109,0	63,2
Серійні видання	3 474	6 992,1	2 468	71,0	3 332,8	47,7
Перекладні видання	3 228	6 425,4	2 367	73,3	3 663,3	57,0
Автореферати дисертацій	5 320	549,8	3 080	57,9	319,1	58,0

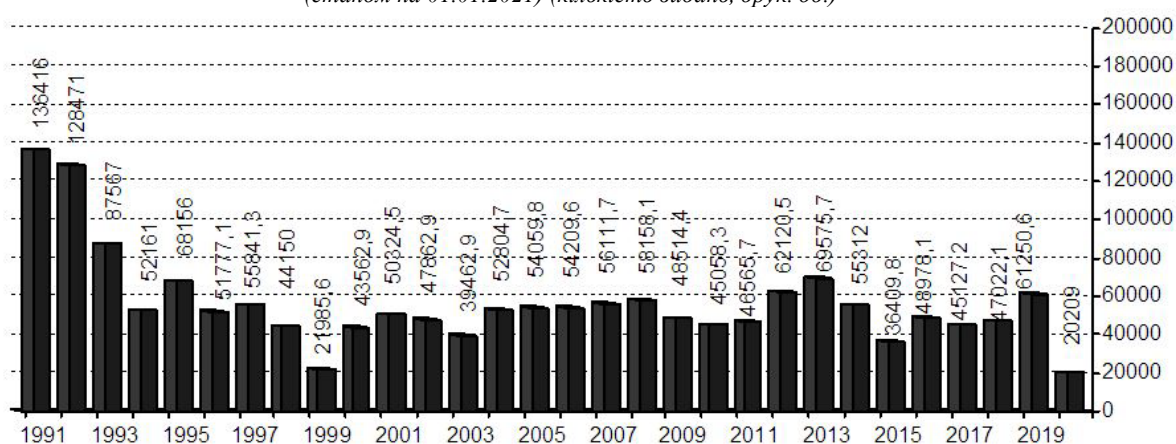
Таблиця 2

Випуск книг і брошур в Україні за 1991—2020 рр.

Рік видання	Кількість книг і брошур, друк. од.	Річний тираж, тис. пр.	Друковані аркуші-відбитки, тис.	Середній тираж одного видання, тис. пр.	Кількість книг і брошур на одного жителя в Україні, пр.
1991	5 855	136 415,9	1 546 053,0	23,3	2,6
1992	4 410	128 470,7	1 632 325,0	29,1	2,5
1993	5 002	87 567,0	1 301 266,0	17,6	1,7
1994	4 752	52 161,0	784 643,0	10,9	1,0
1995	6 109	68 156,0	1 036 400,0	11,2	1,3
1996	6 074	51 777,1	800 853,9	8,5	1,0
1997	7 004	55 841,3	782 807,4	7,9	1,1
1998	7 065	44 150,0	594 339,1	6,2	0,9
1999	6 282	21 985,6	270 120,8	3,5	0,4
2000	7 749	43 562,9	754 082,7	5,6	0,9
2001	10 614	50 324,5	1 054 363,5	4,7	1,0
2002	12 444	47 862,9	1 051 852,1	3,8	1,0
2003	13 805	39 462,9	613 062,6	2,9	0,8
2004	14 790	52 804,7	780 210,5	3,6	1,1
2005	15 720	54 059,8	1 274 562,2	3,4	1,15
2006	15 867	54 209,6	931 320,8	3,4	1,16
2007	17 987	56 111,7	878 025,8	3,1	1,21
2008	24 040	58 158,1	961 957,4	2,4	1,26
2009	22 491	48 514,4	798 130,6	2,2	1,05
2010	22 557	45 058,3	721 613,0	2,0	0,98
2011	22 826	46 565,7	849 119,9	2,0	1,02
2012	26 036	62 120,5	876 297,8	2,4	1,36
2013	26 323	69 575,7	986 504,7	2,6	1,53
2014	22 044	55 312,0	850 224,3	2,5	1,28
2015	19 958	36 409,8	446 396,0	1,8	0,85
2016	21 330	48 978,1	693 706,5	2,3	1,15
2017	22 047	45 127,2	592 096,3	2,0	1,06
2018	22 612	47 022,1	593 279,4	2,1	1,11
2019	24 416	61 250,6	690 190,5	2,5	1,46
2020 (станом на 01.01.2021)	13 858	20 209,0	286 614,6	1,5	0,48

Діагр. 1. Кількісні показники українського книговидання у 1991—2020 рр. (станом на 01.01.2021) (кількість видань, друк. од.)

Діагр. 2. Кількісні показники українського книговидання у 1991—2020 рр. (станом на 01.01.2021) (тираж, тис. пр.)

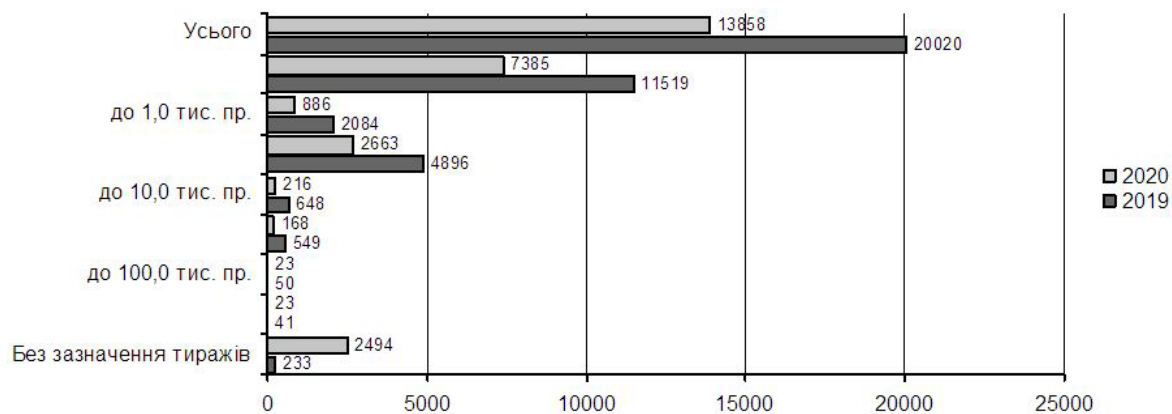
Наведені дані випуску книг і брошур за тиражними групами (табл. 3, діагр. 3, 4) свідчать про те, що понад половину з них (53,3%) друкується тиражем до 0,5 тис. пр., у порівнянні з аналогічними даними 2019 р. кількість назв зменшилася на 4134 друк. од., або на 35,9%. Найпопулярнішими у цій групі є наукові видання, що становлять 34,6% загальної кількості назв і 36% загального тиражу, навчальні та методичні видання (24 і 22,8%), художня література (17,5 і 16,8%). Видань до 5,0 тис. пр. випущено 19,2% загальної кількості назв, порівняно з аналогічним

періодом 2019 р. кількість назв скоротилася на 2233 друк. од. (45,6%); у цій групі переважають книги для дітей та юнацтва (25,6 і 22,8%) та науково-популярна література (15,1 і 12,5%). Видання до 50,0 тис. пр. становлять 1,2% загальної кількості назв, порівняно з аналогічним періодом 2019 р. кількість назв зменшилася на 381 друк. од. (69,4%); у цій групі домінують шкільні підручники (89,9 і 90,4%). Видань без зазначення тиражів надійшло 2494 друк. од., що у відсотковому відношенні до загальної кількості назв становить 18%.

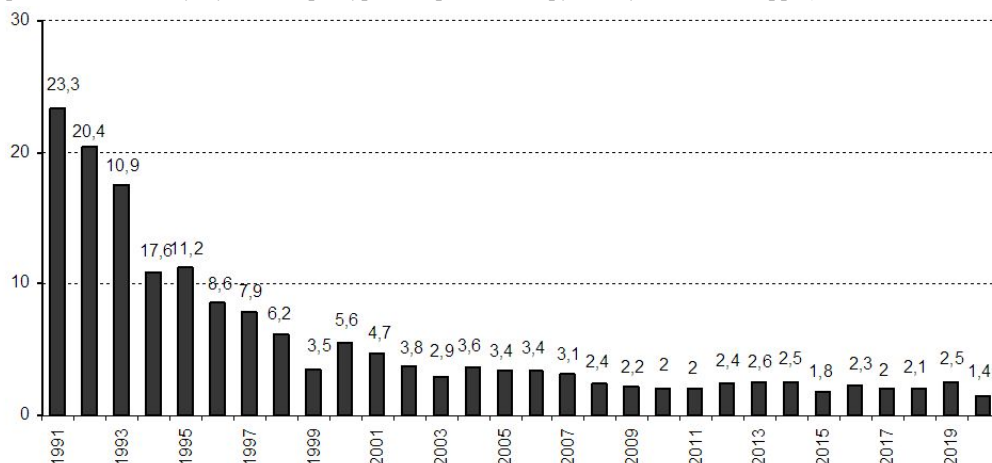
Таблиця 3

Розподіл випуску книг і брошур за тиражними групами

Тиражна група	2019		2020			
	Кількість видань, друк. од.	Тираж, тис. пр.	Кількість видань, друк. од.	% відношення до 2019 р.	Тираж, тис. пр.	% відношення до 2019 р.
Усього	20 020	50 285,4	13 858	69,2	20 209,0	40,2
До 0,5 тис. пр.	11 519	2 717,0	7 385	64,1	1 639,9	8,1
До 1,0 тис. пр.	2 084	1 955,5	886	42,5	850,9	43,5
До 5,0 тис. пр.	4 896	13 432,9	2 663	54,4	6 889,6	51,3
До 10,0 тис. пр.	648	5 103,1	216	33,3	1 810,4	35,5
До 50,0 тис. пр.	549	11 878,5	168	30,6	3 865,9	32,5
До 100,0 тис. пр.	50	3 676,9	23	46,0	1 700,3	46,2
Понад 100,0 тис. пр.	41	11 521,5	23	56,1	3 452,0	30,0
Без зазначення тиражів	233	—	2 494	1 070,4	—	—

Діагр. 3. Розподіл випуску книг і брошур за тиражними групами у 2019—2020 рр. (станом на 01.01.2021)

Діагр. 4. Середній тираж книг і брошур, випущених в Україні у 1991—2020 рр. (станом на 01.01.2021)

Аналіз видавничої продукції за тематичними розділами (табл. 4) підтверджує, що в її загальній масі переважають книги й брошури політичної та соціально-економічної тематики — 3324 друк. од. загальним тиражем 1812,0 тис. пр. (24,0% загальної кількості назв і 9% загального тиражу). Порівняно з аналогічним періодом 2019 р. кількість назв зменшилася на 1611 друк. од., або на 32,6%, тиражі — на 6755,4 тис. пр., або 78,9%. На другій сходинці — художня література — 2895 друк. од. тиражем 2376,1 тис. пр. (20,9 і 11,8%), у порівнянні аналогічним періодом позаминулого року і кількість

назв, і тиражі скоротилися відповідно на 996 друк. од., або на 25,6%, та на 2631,5 тис. пр., або на 52,6%. Далі — література з освіти та культури (2631 друк. од. тиражем 11 938,4 тис. пр.), що становить 19% загальної кількості назв і 59,1% загального тиражу. Порівняно з відповідним періодом 2019 р. кількість назв зменшилася на 1678 друк. од., або на 38,9%, тиражі — на 17 643,6 тис. пр., або на 59,6%. Літератури для дітей надійшло 1455 друк. од. тиражем 2701,0 тис. пр. (10,5 і 13,4%), у порівнянні з 2019 р. зменшилися кількість назв і тиражі на 348 друк. од., або на 19,3%, та на 1092,3 тис. пр., або на 28,8%.

Таблиця 4

Випуск книг і брошур за укрупненими тематичними розділами

Тематичні розділи	2019		2020			
	Кількість видань, друк. од.	Тираж, тис. пр.	Кількість видань, друк. од.	% відношення до 2019 р.	Тираж, тис. пр.	% відношення до 2019 р.
Усього	20 020	50 285,4	13 858	69,2	20 209,0	40,2
Політична і соціально-економічна література	4 935	8 567,4	3 324	67,4	1 812,0	21,1
Природничо-наукова література	1 116	503,7	674	60,4	190,2	37,8
Технічна література	1 518	527,6	1 303	85,8	399,3	75,7
Сільськогосподарська література	377	891,9	256	67,9	264,8	29,7
Медицина. Охорона здоров'я	753	588,3	413	54,8	196,2	33,4
Фізична культура і спорт	131	87,2	79	60,3	26,9	30,8
Література з освіти та культури	4 309	29 582,0	2 631	61,1	11 938,4	40,4
Друк у цілому. Книгознавство. Преса. Поліграфія	176	41,5	154	87,5	29,5	71,1
Мистецтво. Мистецтвознавство	313	199,9	197	35,0	63,9	32,0

Продовження таблиці 4

Література з філологічних наук	684	338,5	474	69,3	206,7	61,1
Художня література. Фольклор	3 891	5 007,6	2 895	74,4	2 376,1	47,4
Література для дітей	1 803	3 793,3	1 455	80,7	2 701,0	71,2
Література універсального змісту	14	156,5	3	21,4	4,0	2,6

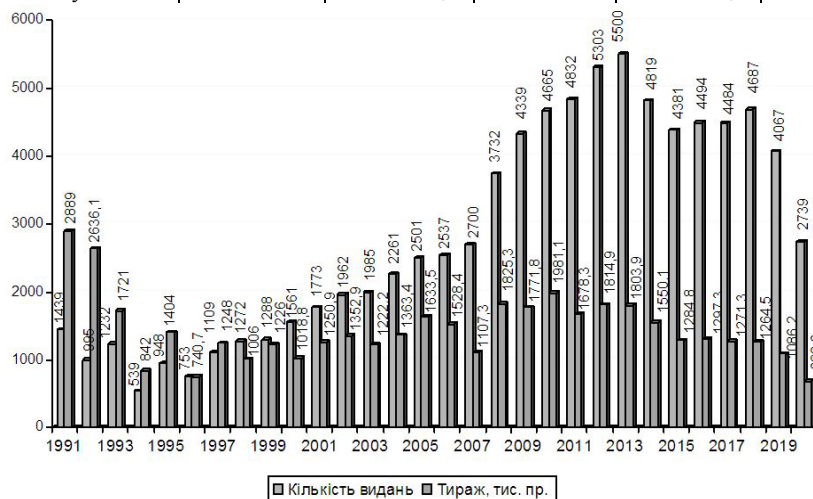
Дані, наведені в табл. 5 і діагр. 5, 6 свідчать про те, що в асортименті книжкового потоку за цільовим призначенням, як і раніше, переважає соціально значуща література. Як за назвами, так і за тиражами лідирують навчальні та методичні видання (3843 друк. од. тиражем 12 267,3 тис. пр.), що у відсотковому відношенні до загальної кількості назв становить 27,7% і 60,7% загального тиражу, порівняно з 2019 р. кількість назв зменшилася на 2560 друк. од., або на 40%, тиражі — на 17 877,4 тис. пр., або на 59,3%. Літературно-художні видання посідають другу позицію за кількістю назв (2895 друк. од.), проте їх тиражі, звичайно, значно нижчі (2376,1 тис. пр.), що становить 20,9 і 11,8%, порівняно з 2019 р. кількість назв зменшилася на 996 друк. од. (25,6%), а тиражі — на 2631,5 тис. пр.

(52,6%). Наукових видань надруковано 2739 друк. од. загальним тиражем 682,6 тис. пр., що становить у відсотковому відношенні до загальної кількості назв 19,8% і 3,4% загального тиражу, порівняно з 2019 р. кількість назв знизилася на 1328 друк. од. (32,7%), тиражі — на 403,6 тис. пр. (37,2%). Видань для дітей та юнацтва надруковано 1455 друк. од. тиражем 2701,0 тис. пр. (10,5 і 13,4%), порівняно з аналогічним періодом 2019 р. кількість назв зменшилася на 348 друк. од. (19,3%), тиражі — на 1092,3 тис. пр. (28,8%); науково-популярних видань (для дорослих) надруковано 1357 друк. од. тиражем 1198,0 тис. пр. (9,8 і 5,9%), порівняно з позаминулим роком спостерігається зменшення за назвами на 556 друк. од. (29,1%), за тиражами — на 1340,6 тис. пр. (52,8%).

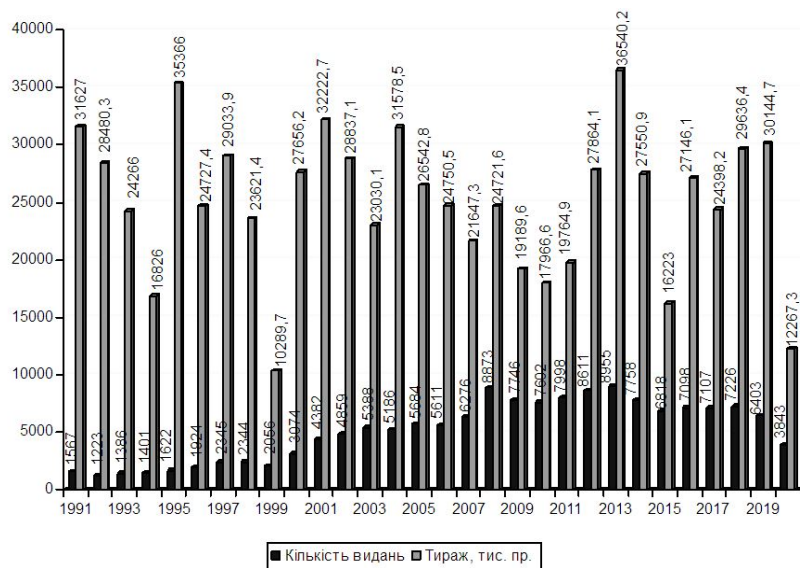
Таблиця 5

Випуск книг і брошур за цільовим призначенням

Розділи цільового призначення	2019		2020			
	Кількість видань, друк. од.	Тираж, тис. пр.	Кількість видань, друк. од.	% відношення до 2019 р.	Тираж, тис. пр.	% відношення до 2019 р.
Усього	20 020	50 285,4	13 858	69,2	20 209,0	40,2
Наукові видання	4 067	1 086,2	2 739	67,3	682,6	62,8
Науково-популярні видання (для дорослих)	1 913	2 538,6	1 357	70,9	1 198,0	47,2
Нормативні та виробничо-практичні видання	326	266,2	190	58,3	105,9	39,8
Офіційні видання	573	122,2	700	122,2	140,2	114,7
Громадсько-політичні видання	97	5 374,4	57	58,8	32,4	0,6
Навчальні та методичні видання	6 403	30 144,7	3 843	60,0	12 267,3	40,7
Літературно-художні видання	3 891	5 007,6	2 895	74,4	2 376,1	47,4
Видання для дітей та юнацтва	1 803	3 793,3	1 455	80,7	2 701,0	71,2
Довідкові видання	379	473,1	190	50,1	130,0	27,5
Інформаційні видання	12	3,8	10	83,3	2,6	68,4
Видання для видавців та книгорозповсюджувачів	3	1,1	4	133,3	0,7	63,6
Бібліографічні видання	89	17,3	100	112,4	17,2	99,4
Видання для організації дозвілля	182	900,5	87	47,8	243,1	27,0
Рекламні видання	3	101,1	2	66,7	2,0	2,0
Література релігійного змісту	279	455,3	229	82,1	309,9	68,1

Діагр. 5. Динаміка випуску наукових видань у 1991—2020 рр. (станом на 01.01.2021)

Діагр. 6. Динаміка випуску навчальних і методичних видань у 1991–2020 рр. (станом на 01.01.2021)

У 2020 р. (станом на 01.01.2021) українською мовою випущено книг і брошур 10 604 друк. од. тиражем 16 671,5 тис. пр., що становить 76,5% загальної кількості назв і 82,5% загального тиражу. Порівняно з аналогічним періодом позаминулого року кількість назв зменшилася на 4199 друк. од. (28,4%), тиражі — на 26 120,5 тис. пр. (61%). Мовами національних меншин книг і брошур випущено 1819 друк. од. тиражем 1907,5 тис. пр., тобто 13,1% загальної кількості назв і 9,4% загального тиражу. Порівняно з аналогічним періодом позаминулого року кількість назв скоротилася на 1186 друк. од., або на 39,5%, а тиражі — на 2751,6 тис. пр., або на 59,1%; російською мовою випущено 1724 друк. од. тиражем 1814,1 тис. пр., що становить 12,4 і 9,0% загальної кількості назв і загального тиражу, порівняно з відповідним періодом 2019 р. кількість назв скоротилася на 1126 друк. од. (39,5%), тиражі — на 2646,8 тис. пр. (59,3%). Найбільше книг і брошур серед іноземних мов видано англійською — 412 друк. од. тиражем 801,6 тис. пр. (3 і 4%), у порівнянні з аналогічним періодом 2019 р.

кількість назв зменшилася на 91 друк. од., або на 18,1%, тиражі — на 562,6 тис. пр., або на 41,2%; німецькою — 27 друк. од. тиражем 54,7 тис. пр., у порівнянні з аналогічним періодом позаминулого року кількість назв зросла на 2 друк. од. (8%), тиражі знизилися на 1,7 тис. пр. (3%) (табл. 6).

В асортименті видавничої продукції 20,9% загальної кількості видань за назвами та 11,8% загального тиражу припадає на художню літературу (діагр. 7, 8). Порівняно з позаминулим роком кількість видань зменшилася на 996 друк. од. (25,6%), тиражі — на 2631,5 тис. пр. (52,6%). Українською мовою видано 1905 друк. од., або 65,8% загальної кількості назв, тиражем 1692,7 тис. пр., або 71,2% загального тиражу; порівняно з аналогічним періодом 2019 р. кількість назв скоротилася на 640 друк. од. (25,1%), тиражі — на 1571,2 тис. пр. (48,1%); російською мовою — 705 друк. од. (24,4%) тиражем 584,2 тис. пр. (24,6%), порівняно з аналогічним періодом 2019 р. кількість видань знизилася на 304 друк. од. (30,1%), тиражі — на 986,3 тис. пр. (62,8%) (табл. 7).

Таблиця 6

Випуск книг і брошур мовами народів світу

Мова видання	2019		2020	
	Кількість видань, друк. од.	Тираж, тис. пр.	Кількість видань, друк. од.	Тираж, тис. пр.
Усього, у т. ч.:	20 020	50 285,4	13 858	20 209,0
Азербайджанська	1	0,1	—	—
Англійська	503	1 364,2	412	801,6
Арабська	3	0,9	—	—
Болгарська	3	3,7	1	1,1
Гагаузька	3	0,5	2	0,1
Грецька	4	2,1	2	0,4
Давньогрецька	1	0,1	—	—
Іврит	1	0,3	—	—
Іспанська	3	4,3	6	3,3
Італійська	3	1,5	—	—
Китайська	—	—	1	0,1
Кримськотатарська	4	1,2	2	0,6
Латинська	—	—	1	0,1
Молдовська	8	2,6	7	0,9
Німецька	25	56,4	27	54,7

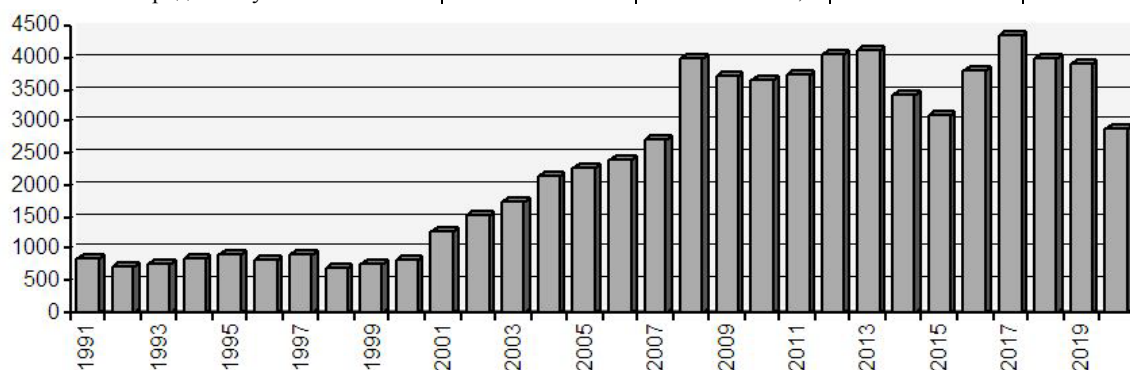
Продовження таблиці 6

Польська	28	17,2	15	3,2
Російська	2 850	4 460,9	1 724	1 814,1
Румунська	43	75,6	26	27,5
Русинська	2	0,7	1	0,1
Словацька	3	0,7	1	0,3
Старослов'янська (церковнослов'янська)	2	1,3	—	—
Угорська	33	37,9	12	4,6
Узбецька	—	—	1	12,0
Українська	14 803	42 792,0	10 604	16 671,5
Французька	6	7,2	13	30,1
Чеська	1	0,3	—	—
Японська	1	0,2	—	—
Кількома мовами народів світу	1 686	1 453,5	1 000	782,7

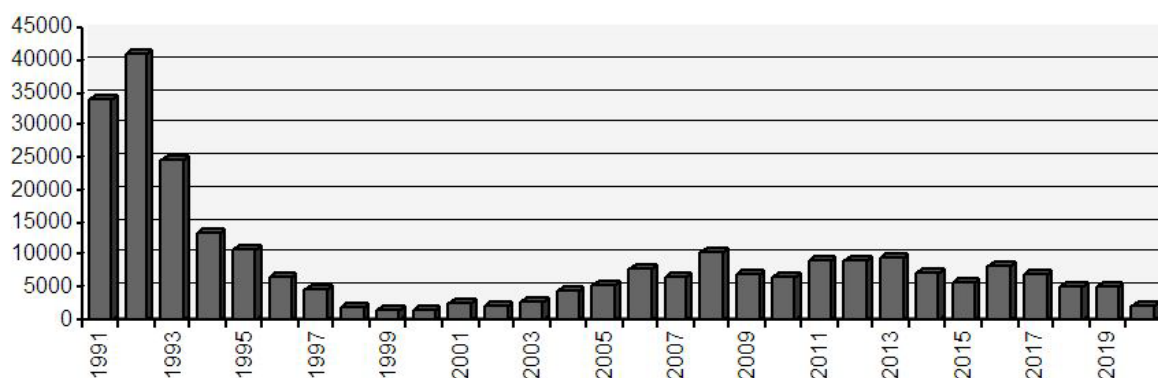
Таблиця 7

Випуск художньої літератури мовами народів світу

Мова видання	2019		2020	
	Кількість видань, друк. од.	Тираж, тис. пр.	Кількість видань, друк. од.	Тираж, тис. пр.
Усього, у т. ч.:	3 891	5 007,6	2 895	2 376,1
Англійська	58	48,0	50	30,7
Російська	1 009	1 570,5	705	584,2
Румунська	3	1,1	3	0,9
Русинська	2	0,7	1	0,1
Українська	2 545	3 263,9	1 905	1 692,7
Французька	1	0,1	—	—
Кількома мовами народів світу	273	123,3	231	67,5

Діагр. 7. Динаміка випуску літературно-художніх видань за назвами у 1991—2020 рр. (станом на 01.01.2021) (кількість видань, друк. од.)

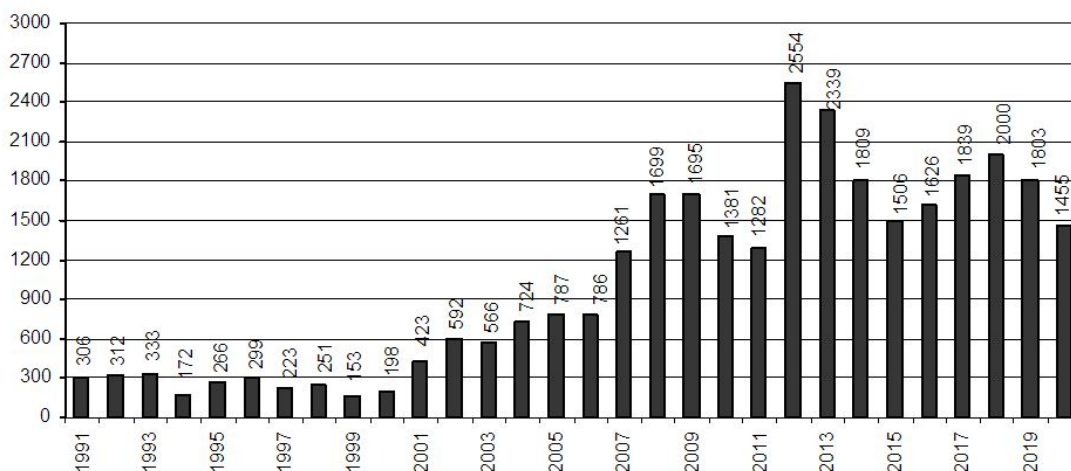
Діагр. 8. Динаміка випуску літературно-художніх видань за тиражами у 1991—2020 рр. (станом на 01.01.2021) (тираж, тис. пр.)

Середній тираж дитячої літератури 2020 р. зменшився у порівнянні з позаминулим роком і становить 1,9 тис. пр. (2019 р. — 2,1 тис. пр.). Українською мовою випущено 1236 друк. од. тиражем 2432,5 тис. пр., що становить 84,9% загальної кількості назв і 90,1% за-

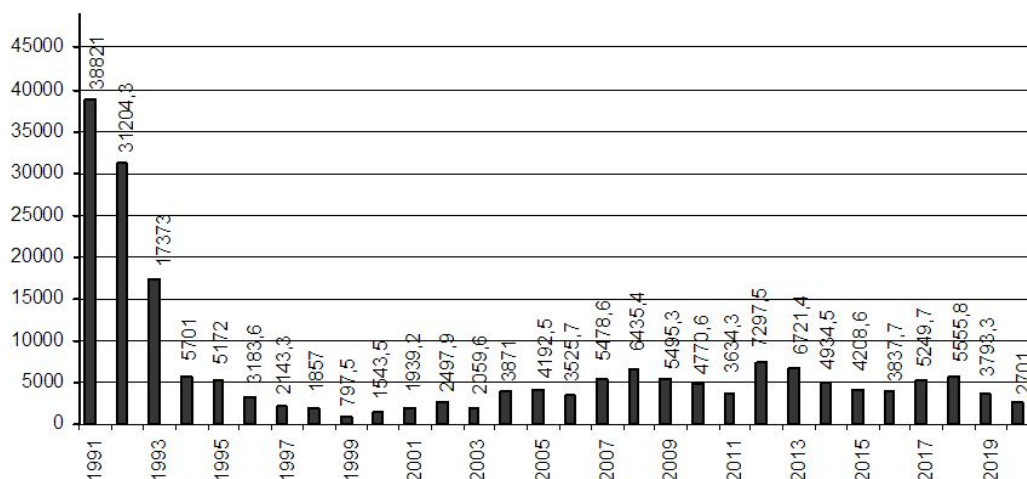
гального тиражу; російською — 178 друк. од. тиражем 213,0 тис. пр. — 12,2% загальної кількості назв і 7,9% загального тиражу. Іншими мовами випущено 41 друк. од. тиражем 55,5 тис. пр. (2,8% загальної кількості назв і 2,1% загального тиражу) (табл. 8).

Випуск дитячої літератури мовами народів світу

Мова видання	2019		2020	
	Кількість видань, друк. од.	Тираж, тис. пр.	Кількість видань, друк. од.	Тираж, тис. пр.
Усього, у т. ч.:	1 803	3 793,3	1 455	2 701,0
Українська	1 465	3 254,9	1 236	2 432,5
Російська	287	471,5	178	213,0
Англійська	5	2,6	7	4,7
Німецька	1	0,1	—	—
Румунська	—	—	1	3,0
Узбецька	—	—	1	12,0
Французька	—	—	1	1,0
Чеська	1	0,3	—	—
Кількома мовами народів світу	44	63,9	31	34,8

Діагр. 9. Динаміка випуску дитячої літератури за назвами у 1991—2020 рр. (станом на 01.01.2021) (кількість видань, друк. од.)

Діагр. 10. Динаміка випуску дитячої літератури за назвами у 1991—2020 рр. (станом на 01.01.2021) (тираж, тис. пр.)

Видавництвами та видавничими організаціями з державною формою власності (табл. 9, діагр. 11, 12) випущено 3011 друк. од. загальним тиражем 1299,6 тис. пр., що у відсотковому відношенні до загальної кількості назв становить 21,7 і 6,4% загального тиражу, порівняно з аналогічним періодом 2019 р. кількість назв зменшилася на 1206 друк. од., або на 28,6%, тиражі — на 1164,6 тис. пр., або на

47,3%, у тому числі видавництвами у сфері управління Держкомтелерадіо випущено 93 друк. од. (0,7%) тиражем 56,8 тис. пр. (2,8%), у порівнянні з аналогічним періодом 2019 р. кількість назв зменшилася на 87 друк. од., або на 48,3%, тиражі — на 766,0 тис. пр., або на 93,1%. Видавництва й видавничі організації з іншими формами власності випустили 10 847 друк. од. (78,3%) тиражем 18 909,4 тис. пр.

(93,6%), у порівнянні з аналогічним періодом позаминулого року кількість назв зменшилася на 4956 друк. од. (68,6%), тиражі — на 28 911,8 тис. пр. (60,5%).

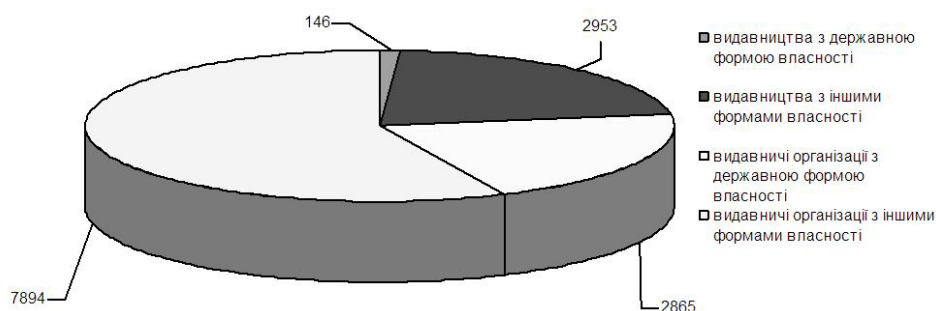
Шкільних підручників 2020 р. (станом на 01.01.2021) випущено 1291 друк. од. тиражем 10 528,7 тис. пр., що становить 31,8% загальної кількості назв і 85,8% загального тиражу навчальних і методичних видань (3843 друк. од. тиражем 12 267,3 тис. пр.). У порівнянні з аналогічним періодом позаминулого року кількість назв

скоротилася на 1204 друк. од. (48,3%), тиражі — на 15 369,3 тис. пр. (59,3%). Порівнюючи книговидавництва шкільних підручників за мовами (табл. 10), бачимо, що вони друкувалися 14 мовами народів світу, серед них: українською — 1045 друк. од., або 80,9% загальної кількості назв цього асортименту видавничої продукції, тиражем 9240,9 тис. пр., або 87,8% загального тиражу підручників; російською — 52 друк. од., або 4% загальної кількості назв підручників, тиражем 233,4 тис. пр., що становить 2,2% загального тиражу підручників.

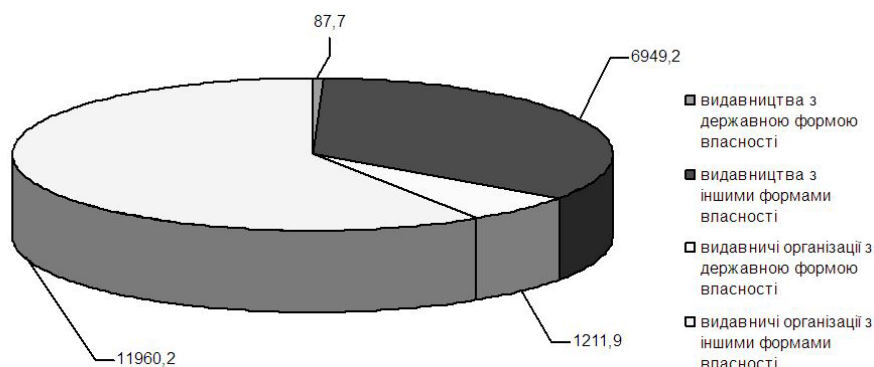
Таблиця 9

Випуск книг і брошур видавництвами та видавничими організаціями

Видавництва та видавничі організації	2019		2020	
	Кількість видань, друк. од.	Тираж, тис. пр.	Кількість видань, друк. од.	Тираж, тис. пр.
Усього, у т. ч.:	20 020	50 285,4	13 858	20 209,0
1. Видавництва з державною формою власності, у т. ч.:	317	870,7	146	87,7
Сфера управління Держкомтелерадіо України	180	822,8	93	56,8
Сфера управління інших державних установ	137	47,9	53	30,9
2. Видавництва з іншими формами власності	4 087	17 649,9	2 953	6 949,2
3. Видавничі організації з державною формою власності	3 900	1 593,5	2 865	1 211,9
4. Видавничі організації з іншими формами власності	11 716	30 171,3	7 894	11 960,2

Діагр. 11. Випуск книг і брошур видавництвами та видавничими організаціями 2020 р. (станом на 01.01.2021) (кількість назв, друк. од.)

Діагр. 12. Випуск книг і брошур видавництвами та видавничими організаціями 2020 р. (станом на 01.01.2021) (тираж, тис. пр.)

Таблиця 10

Випуск шкільних підручників мовами народів світу

Мова видання	2019		2020	
	Кількість видань, друк. од.	Тираж, тис. пр.	Кількість видань, друк. од.	Тираж, тис. пр.
Усього, у т. ч.:	2 495	25 898,0	1 291	10 528,7
Англійська	50	1 101,2	46	689,0
Арабська	1	0,5	—	—

Болгарська	3	3,7	1	1,1
Гагаузька	3	0,5	1	0,1
Грецька	4	2,1	1	0,2
Іврит	1	0,3	—	—
Іспанська	2	2,3	3	3,0
Кримськотатарська	4	1,2	2	0,6
Молдовська	8	2,6	7	0,9
Німецька	14	52,8	15	53,8
Польська	10	8,6	11	2,9
Російська	114	516,3	52	233,4
Румунська	19	24,5	10	3,6
Угорська	23	33,1	8	3,3
Українська	2 108	23 628,7	1 045	9 240,9
Французька	1	6,7	7	28,0
Кількома мовами народів світу	130	512,9	82	267,9

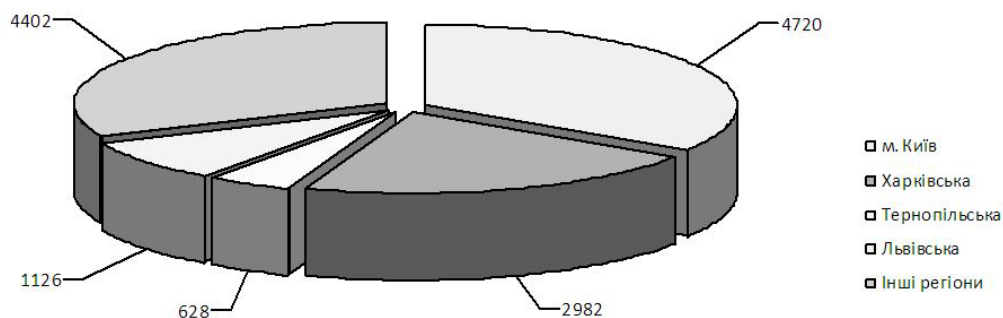
Статистика книг і брошур серед регіонів укротре підтверджує міцні позиції Києва як загальнонаціонального книговидавничого центру (табл. 11, діагр. 13, 14). На частку столиці припадає 34,1% (4720 друк. од.) загальної кількості назв і 53,6% (10 832,5 тис. пр.) загального тиражу, порівняно з аналогічним періодом позаминулого року кількість назв зменшилася на 2516 друк. од., або на 34,8%, а тиражі — на 16 428,3 тис. пр., або 60,3%. Настільки ж стабільно посідає друге місце за кількістю найменувань Харківська область, де випущено 2982 друк. од. тиражем 5891,7 тис. пр., що становить 21,5% загальної кількості назв і 29,2% загального

тиражу, порівняно з позаминулим роком кількість назв скоротилася на 1948 друк. од. (39,5%), тиражі — на 9956,8 тис. пр. (62,8%). Зауважимо, що всі регіони виявили однакові темпи книгодрукування, показники якого знизилися як за назвами, так і за тиражами, однак для Рівненської області характерно зростання кількості видань і тиражів на 18 друк. од. (12,2%) та на 7,4 тис. пр. (9,9%). У Тернопільській і Чернівецькій областях — приріст кількості видань і зменшення тиражів, відповідно на 5 друк. од. (0,8%), тиражі зменшилися на 1182,4 тис. пр. (53,5%) та на 68 друк. од. (27,2%), тиражі скоротилися на 48,6 тис. пр. (31,4%).

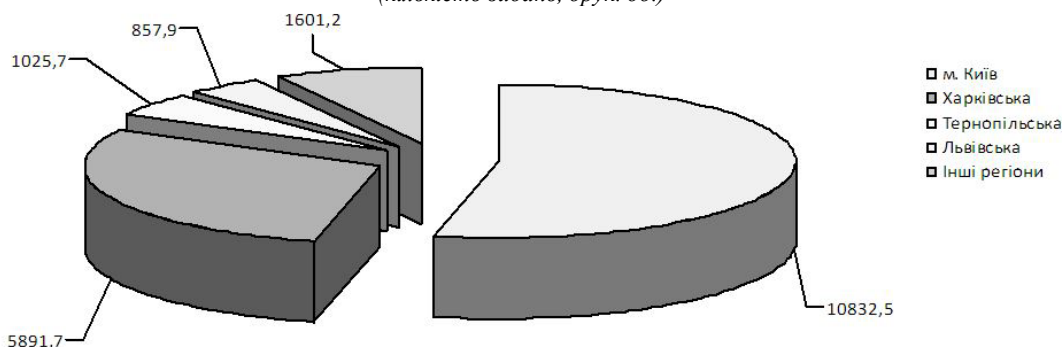
Таблиця 11

Випуск в Україні видань за територіальною ознакою

Випуск видання (республіка, область, місто)	2019		2020	
	Кількість видань, друк. од.	Тираж, тис. пр.	Кількість видань, друк. од.	Тираж, тис. пр.
Усього	20 020	50 285,4	13 858	20 209,0
Вінницька	436	125,4	405	79,0
Волинська	229	101,4	153	41,0
Дніпропетровська	619	235,9	489	196,3
Донецька	120	34,9	95	133,6
Житомирська	268	102,6	167	41,7
Закарпатська	227	155,9	125	54,8
Запорізька	330	100,6	245	59,1
Івано-Франківська	210	78,6	190	55,6
Київська	163	145,7	107	21,1
Кіровоградська	75	27,0	49	11,9
Луганська	39	9,9	29	6,0
Львівська	1 456	2 137,4	1 126	857,9
Миколаївська	165	33,5	70	23,7
Одеська	663	174,5	489	113,8
Полтавська	283	66,0	193	42,8
Рівненська	148	75,0	166	82,4
Сумська	351	338,6	262	247,5
Тернопільська	623	2 208,1	628	1 025,7
Харківська	4 930	15 848,5	2 982	5 891,7
Херсонська	335	89,9	271	73,1
Хмельницька	308	555,6	272	93,4
Черкаська	328	126,1	133	54,4
Чернівецька	250	154,6	318	106,0
Чернігівська	228	98,9	174	64,0
м. Київ	7 236	27 260,8	4 720	10 832,5

Діагр. 13. Випуск книг і брошур у регіонах України 2020 р. (станом на 01.01.2021)
(кількість видань, друк. од.)

Діагр. 14. Випуск книг і брошур у регіонах України 2020 р. (станом на 01.01.2021)
(тираж, тис. пр.)

Висновки. На основі проведеного аналізу можна зробити висновки, що перевага надається навчальним і методичним виданням, науковій літературі, художній літературі для дітей в дорослих. У межах тематичних розділів серед загального обсягу видань преважують книги та брошури соціально значущої тематики. В асортименті книжкового потоку за цільовим призначенням, як і раніше, лідирують книги соціально значущої тематики. Як за назвами, так і за тиражами переважають видання навчальної та методичної літератури (3843 друк. од. тиражем 12 267,3 тис. пр.), що у відсотковому відношенні до загальної кількості назв становить 27,7% і 60,7% загального тиражу, порівняно з аналогічним періодом 2019 р. кількість назв зменшилася на 2560 друк. од., або на 40%, тиражі — на 17 877,4 тис. пр., або на 59,3%.

Книговидання в Україні здійснюється різними мовами народів світу та мовами національних меншин. Мовами національних меншин книг і брошур випущено 1819 друк. од. тиражем 1907,5 тис. пр., тобто 13,1% загальної кількості назв і 9,4% загального тиражу. Порівняно з аналогічним періодом позаминулого року кількість назв зменшилася на 1186 друк. од., або на 39,5%, а тиражі — на 2751,6 тис. пр., або на 59,1%; російською мовою випущено 1724 друк. од. тиражем 1814,1 тис. пр., що

становить 12,4 і 9,0% загальної кількості назв і загального тиражу, порівняно з відповідним періодом 2019 р. кількість назв скоротилася на 1126 друк. од. (39,5%), тиражі — на 2646,8 тис. пр. (59,3%). Найбільше книг і брошур серед іноземних мов видано англійською — 412 друк. од. тиражем 801,6 тис. пр. (3 і 4%), у порівнянні з 2019 р. кількість назв знизилася на 91 друк. од., або на 18,1%, тиражі — на 562,6 тис. пр., або на 41,2%; німецькою — 27 друк. од. тиражем 54,7 тис. пр., у порівнянні з 2019 р. кількість назв зросла на 2 друк. од. (8%), тиражі знизилася на 1,7 тис. пр. (3%).

Для подальшого розвитку книговидавничої галузі слід вивчати цільову (читацьку) аудиторію відповідно до специфіки видання, створювати сприятливі умови для авторів, розробляти механізми вдосконалення видавничої справи та популяризації читання. На державному рівні потрібно розв'язати питання системного пільгового кредитування суб'єктів галузі, залучення до її розвитку інвестицій з інших сфер бізнесу на вигідних для партнерів умовах, закріплених у законодавчих актах. Лише після проведення комплексних заходів можна розраховувати на суттєве й динамічне зростання обсягів виробництва й споживання різноманірної вітчизняної літератури, попит на яку останніми роками відчутно зріс.

Список використаних літератури та джерел

1. Буряк С. Книговидавнича діяльність в Україні за підсумками 2019 року / Світлана Буряк // Вісник Книжкової палати. — 2020. — № 5. — С. 12—20. DOI:10.36273/2076-955.2020.5(286).12-20.
2. Оперативні дані випуску книжкової продукції у 2020 році : офіційний сайт Книжкової палати України. — Режим доступу: <http://www.ukrbook.net>. — Назва з екрана.
3. Друк України (2019) : стат. зб. / уклад. С. Буряк. — Київ : Кн. палата України, 2020. — 104 с.
4. Сенченко М. Книга як засіб покращення іміджу України в умовах інформаційних війн / Микола Сенченко // Вісник Книжкової палати. — 2016. — № 9. — С. 3—9.

Svetlana Buryak

Book publishing activity of modern Ukraine: state, tendencies and prospects of development

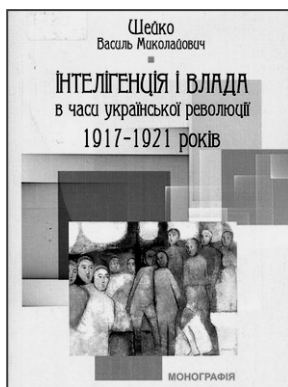
The analytical review considers and analyzes the current state of publishing books and brochures in Ukraine in 2020, gives a detailed description of the general characteristics of book publishing in 2019–2020. Quantitative and qualitative indicators have been determined, the state of Ukrainian book publishing in 2020 has been analyzed according to the range of publishing products, its linguistic and territorial features. Statistical data on the issue of books and brochures by leading domestic publishers of various forms of ownership, including the sphere of management of the State Committee for Television and Radio Broadcasting, are presented. The analytical review was conducted on the basis of statistical data published in the statistical collection "Print of Ukraine (2019)" and consolidated statistical reports on the issue of non-periodicals in Ukraine in 2019.

Keywords: statistical accounting; publishing products; quantitative indicators; analysis of the issue of publications; publishing; publishing activity; book publishing; statistics

References

1. Buryak S. (2020). Knigovidavnicha diyalnist v Ukraini za pidsumkami 2019 roku. *Visnik Knizhkovoyi palati*, 5, pp. 12–20. DOI:10.36273/2076-955.2020.5(286).12-20.
2. *Operativni dani vipusku knizhkovoyi produkciji u 2020 roci* : oficijnij sajt Knizhkovoyi palati Ukraini. (2020), [online]. Available at: <http://www.ukrbook.net>.
3. Buryak S. [uklad.]. (2020). *Druk Ukraini (2019) : stat. zb.* Kyiv: Kn. palata Ukraini.
4. Senchenko M. (2016). *Kniga yak zasib pokrashennya imidzhu Ukraini v umovah informacijnih vijn.* *Visnik Knizhkovoyi palati*, 9, pp. 3–9.

Надійшла до редакції 12 січня 2021 року

РЕЦЕНЗІЇ**Інтелекція та влада в Україні: історико-культурологічний аналіз молодосліджених проблем**

Шейко В. М. Інтелекція і влада в часи Української революції 1917—1921 років : монографія / Василь Шейко. — Харків : ХДАК, 2020. — 474 с.

Нація, завдяки історичній і культурній пам'яті, має здатність повертатися до попередніх етапів свого еволюціонування. Звернення до минулого, його осмислення (і переосмислення) в контексті викликів сьогодення — один із засобів певної спільноти звернути, так би мовити, "маршрут" руху в майбутнє, котре ще невиразно мерехтить у мареві часу. Історія народу, його попереднє життя мають надавати уроки для прийдешніх поколінь, збагачувати їх досвідом і, отже, допомагати розв'язувати нагальні проблеми сучасності, упевненіше торувати шлях у майбуття.

Утім, чи гарантують уроки історії щасливе сьогодення, чи забезпечують культурно-історичні набути оптимальне існування певної соціальної групи в нинішніх умовах? На пам'ять спадають широковідомі думки Г. Гегеля, висловлені у його "Лекціях з філософії історії". Філософ застерігав: досвід та історія вчать, що народи й уряди ніколи нічому не навчилися з історії й не діяли згідно з повчаннями, що можна було б видобути з неї. Можливо, відомий філософ занадто категоричний у судженнях, але, як підтверджує людський досвід, у них наявна значна частка

істини. Саме в контексті цих проблемних ідей В. Шейко розглядає в рецензованій монографії численні питання про місце й роль інтелекції та її відносини з владою в часи Української революції 1917—1921 рр.

У вступній частині фундаментального історико-культурологічного дослідження автор зазначає, що ці проблеми столітньої давнини особливо актуальні й нині, а історичні умови того буремного періоду багато в чому нагадують події й ситуацію в сьогоденній Україні. Справді, історичні паралелі доволі схожі: "Зараз, як і в часи Української революції 1917—1921 років, — зауважує автор, — Російська Федерація, її керманічі розв'язали і ведуть агресивну гібридну війну проти України, її народу, інтелекції, еліти, прагнуть сформувати і використати п'яту колону. Як і тоді, сьогодні різноманітні та політично різнобарвні політичні партії та їх лідери в Україні здійснюють агресивну боротьбу за лідерство. При цьому частина із них веде професійно налаштовану політику, підриваючи єдність сил інтелекції і народу України" (с. 4). Зауважимо, що й нині не втрачають значення думки Ю. Шевельова про те, що серед бід для України є три основні: Росія, кочубеївщина та провінціалізм. Автор монографії звертає увагу також і на схожу проблемну ситуацію щодо місця й ролі порівняно молодій сучасній українській державі у сформованому нині геополітичному просторі, де інші країни прагнуть задовольнити власні інтереси за її рахунок, використовуючи як певну "розмінну" карту.

У пердмові праці зазначено, що проблеми старої інтелекції привертати увагу дослідників у різні роки